

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีจุดประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) เพื่อศึกษาผลการใช้แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

การวิจัยนี้ มีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ แนวคิด เกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอน จากแนวคิดของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการออกแบบการเรียนการสอน และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลักของแบบการเรียนการสอนทั่วไป
2. วิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม โดย
  - 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดพื้นฐานการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม จากปรัชญาการศึกษา และ แนวคิดของนักวิชาการด้านการศึกษา
  - 2) วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม จากแนวคิดของนักวิชาการ และสถาบันวิชาการด้านการศึกษา
  - 3) แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม และหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม
3. สังเคราะห์องค์ประกอบของแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ระหว่างองค์ประกอบของแบบการเรียนการสอนทั่วไป กับหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม
4. สร้างแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบรอง และองค์ประกอบย่อยของแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

5. ตรวจสอบคุณภาพแบบการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 2 การศึกษาผลของแบบการเรียนรู้การสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดประชากรและกรณีศึกษา ประชากรคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็ก ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรณีศึกษา คือ นักเรียนโรงเรียนผดุงวิทยา และโรงเรียนวังธารวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 48 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 45 คน

2. เครื่องมือที่ใช้การวิจัยมี 2 ชนิดคือ 1) เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ 5 ฉบับ ได้แก่ แบบวัดความตระหนักในการรับใช้สังคม แบบบันทึกพฤติกรรมการรับใช้สังคม แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาเชิงสถานการณ์ แบบทดสอบรายวิชาสังคมศึกษา ส 102 และแบบทดสอบรายวิชาเลือกเสรีภาษาอังกฤษ อ 014 และ 2) เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ตัวผู้วิจัยเอง โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียงและภาพ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แผนการสอนมี 2 ชนิดคือ แผนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม และแผนการสอนปกติที่ไม่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

4. ทดลองสอนตามแบบการเรียนรู้การสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ในรายวิชาสังคมศึกษา ส 102 สัปดาห์ละ 2 คาบ และรายวิชาเลือกเสรีภาษาอังกฤษ อ 014 ที่โรงเรียนผดุงวิทยา สัปดาห์ละ 4 คาบ จำนวน 38 คน และแบบการเรียนรู้การสอนปกติในโรงเรียนวังธารวิทยา จำนวน 55 คน จำนวน 12 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545

5. ประเมินความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของกรณีศึกษาโดยใช้เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ 4 ฉบับ สังเกตพฤติกรรมการรับใช้สังคมของกรณีศึกษาที่มีพฤติกรรมการรับใช้สังคมจำนวน 7 คน และรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ อย่างไม่เป็นทางการ นักเรียนกลุ่มทดลอง ผู้ปกครองและครูที่สอนกรณีศึกษา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและบันทึกการเรียนรู้ ของกรณีศึกษาที่มีพฤติกรรมการรับใช้สังคม

6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองสอนด้วยโปรแกรม SPSS for MS windows release 10 โดย วิเคราะห์ความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย วิเคราะห์พฤติกรรมกรรับใช้สังคม โดยใช้ค่าร้อยละ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ด้านความตระหนักในการรับใช้สังคม และทักษะการแก้ปัญหา ระหว่างก่อนและหลังการเรียนของกรณีศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม กับนักเรียนที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนปกติ ด้วยการทดสอบนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยอาศัยการแจกแจงของที (t-test)

7. วิเคราะห์เนื้อหา จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์เจาะลึก บันทึกการเรียนรู้อันที่ภาคสนาม และนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น ข้อมูลเบื้องต้น กระบวนการใช้แบบการเรียนการสอน และผลของการใช้แบบการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นกับกรณีศึกษา ในด้านความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

แผนภาพที่ 26 แบบการเรียนรู้การสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

แบบการเรียนรู้การสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริม

ความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา
และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

องค์ประกอบหลัก

1. เป้าหมาย และหลักการและเหตุผล

เป้าหมายของแบบการเรียนรู้การสอน เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักการและเหตุผล การศึกษาควรมีส่วนในการสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย โดยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมองเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และแสดงออกด้วยทำกิจกรรมการรับใช้สังคม ตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ประยุกต์ใช้ศักยภาพ ความรู้วิชาการ ทักษะความสามารถ ของตนเพื่อทำกิจกรรมรับใช้สังคม เป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของตน อันทำให้ชุมชนและสถานศึกษาเป็นหน่วยสนับสนุนและแหล่งในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การเรียนวิชาการ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การศึกษาชุมชน การกำหนดปัญหา การแบ่งกลุ่มเพื่อศึกษาปัญหาที่สนใจ การเขียนโครงการการรับใช้สังคม การวางแผนการปฏิบัติการ การพัฒนาความรู้ความ

สามารถที่เกี่ยวข้อง การเรียนเนื้อหาในรายวิชา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาการ ตามขั้นตอนการสอน ซึ่งผู้วิจัยให้คำศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. **ตั้งเข็มทิศ** หมายถึง ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณากำหนด จุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมเนื้อหาและคัดเลือกเรื่องต่างๆที่จะศึกษาในราย วิชา โดยสอดคล้องกับจุดประสงค์ของแนวคิดการรับใช้สังคม รวมถึงการระดมชุมชน ของนักเรียน การเลือกปัญหาที่มีความสนใจและเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของราย วิชา

2. **คิดรอบคอบ** ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ข้อ

2.1 การทบทวนความรู้ คือ การที่ครูและนักเรียนร่วมกัน ทบทวนความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ด้วยการอภิปราย ชักถามถึงประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่สนใจ หรือใช้กิจ กรรมต่างๆในการทบทวนความรู้เดิม เป็นต้น

2.2 การนำเสนอความรู้ใหม่ และวิธีการเรียนรู้ หมายถึง การครูที่ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ อาศัยการใช้วิธีการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ นักเรียนสามารถวางแผนและเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยที่ ครูช่วยเหลือในการแสวงหาความรู้ในรายวิชา และวิธีการเรียนรู้ด้วยโครงการ

3. **ประกอบกิจ** หมายถึง การที่นักเรียนแบ่งกลุ่มปฏิบัติ การตามความสนใจ ทำการศึกษาปัญหา สามารถเขียนโครงการ วางแผนปฏิบัติ การ และปฏิบัติการ โดยการแบ่งงานกันทำในกลุ่ม ตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถ โดยที่ร่วมกันทำอย่างใกล้ชิด หรือต่างคนต่างทำแล้วนำผลมารวม กัน หรือการทำงานส่วนบุคคลแต่ปรึกษาหารือกันได้ โดยที่ครูให้คำแนะนำช่วย เหลือและเป็นพี่ปรึกษาโครงการต่างๆ

4. **พินิจไตร่ตรอง** หมายถึง การที่ครูให้เวลานักเรียนในการ ไตร่ตรองผลจากการปฏิบัติทั้งส่วนตัวและร่วมกัน ทั้งจากการเรียนรู้ในห้องเรียน และจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการไปปฏิบัติกิจกรรมการรับใช้สังคม โดยการ พูด การเขียน การรายงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นการสะท้อนความรู้สึกจากการเรียนรู้ และงานที่ทำไป โดยครูนำเสนอและตกลงวิธีการไตร่ตรองและกำหนดเวลาในการ ไตร่ตรองรวมถึงการให้คำแนะนำ การตรวจสอบการไตร่ตรองที่กำหนดตามระยะ เวลาและวิธีการ

5. ตอบสนองและประเมิน หมายถึง การทำข้อสรุปหรือแนวทางการปฏิบัติต่อไป การประเมินกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

2.2 การทำกิจกรรมรับใช้สังคม โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ โดย การระดมชุมชน การสำรวจความต้องการและปัญหาของชุมชนการเลือกประเด็นปัญหา และการเขียนโครงการเพื่อทำกิจกรรมรับใช้สังคม การปฏิบัติกิจกรรมรับใช้สังคม การประเมินเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

2.3 การไตร่ตรอง ด้วยการ 1. บันทึก 2. อภิปราย 3. เขียนรายงานส่วนบุคคล/กลุ่ม เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดในการทำกิจกรรม และสิ่งที่ได้เรียนรู้ตั้งแต่กิจกรรมแรกในชั้นเรียน ระหว่างการทำกิจกรรมการรับใช้ และความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่อยู่ในโครงการ โดยสอดแทรกในทุกคาบของการเรียนการสอน

2.4. การประเมินผลและแสดงผลงาน โดยการที่นักเรียนสรุปการเรียนรู้ เป็นของตนเอง และการนำผลงานออกแสดง รวมถึงการประเมินตนเองและนำผลจากการไตร่ตรอง มาเพื่อปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป โดยที่ครูช่วยเหลือ ติดตามผล โดยการเข้าร่วมกิจกรรม /การสังเกตพฤติกรรม รวมถึง การประเมินกิจกรรมการรับใช้สังคม, การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ,โครงการและการเรียนรู้ และผลงาน

3. บทบาทผู้เรียน

3.1 ผู้เรียนที่กระตือรือร้น โดยร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน เลือกปัญหาที่มีความสนใจและเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา พัฒนาความรู้ความสามารถ

3.2 ผู้ปฏิบัติ โดยผู้เรียนระดมชุมชนของตน แบ่งกลุ่มปฏิบัติการตามความสนใจ เขียนโครงการเพื่อแก้ปัญหา วางแผนปฏิบัติการ ปฏิบัติการตามที่วางแผน แสดงผลงาน

3.3 ผู้ไตร่ตรอง โดยผู้เรียนทำการไตร่ตรองตามที่ตกลง ด้วยการ บันทึก อภิปราย รายงาน ฯลฯ

4. บทบาทผู้สอน

4.1 ผู้อำนวยการความสะอาด โดยจัดประสบการณ์เรียนรู้ จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็น ฯลฯ

- 4.2 ผู้ชี้แนะ โดยกำหนดจุดประสงค์รายวิชา นำเสนอวิธีการเรียนรู้ ที่แนะวิธีการโดยตรง ให้ความรู้ ฯลฯ
- 4.3 ผู้ให้คำปรึกษา โดยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษาโครงการ ฯลฯ
- 4.4 ผู้ประเมินผล โดยเป็นผู้ติดตามผล ประเมินความรู้ ประเมินการรับใช้สังคม ฯลฯ
- 4.5 ผู้ประสานสัมพันธ์ โดยเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่าง นักเรียน ครู ผู้บริหาร ชุมชน และองค์กรต่างๆ

5. สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนเกี่ยวกับ วิธีการเรียนรู้ และเนื้อหาสาระรายวิชา

- 5.1 นำเสนอวิธีการเรียนรู้ เช่น วิธีการเขียนโครงการ วิธีการโดยตรง วิธีการประเมินผล วิธีการนำเสนอผลงาน ฯลฯ
- 5.2 นำเสนอเนื้อหาสาระวิชา เช่น ใบงาน สื่อ วีดิทัศน์ ฯลฯ

6. การประเมินผล

- 6.1 การประเมินเพื่อปรับปรุงแก้ไข เป็นการประเมินการเรียนการสอน การทำกิจกรรมต่างๆ และความก้าวหน้าของโครงการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเกิดผลตรงตามเป้าหมาย
- 6.2 การประเมินผลสรุป เป็นการประเมินผลผู้เรียน ในด้านวิชาการในรายวิชาต่างๆ ประเมินผลการทำกิจกรรมรับใช้สังคม และการประเมินโครงการ

2. ผลการตรวจสอบแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในด้านความชัดเจน และด้านประโยชน์และการประยุกต์ใช้ ดังนี้

ในด้านแนวคิดพื้นฐาน องค์ประกอบ ความสัมพันธ์ของปรัชญา หลักการ แนวคิด วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน การประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่ามีความชัดเจนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75-4.20) ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.40)

ในด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่ามีประโยชน์และเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.6) ด้านความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การนำไปใช้ในสภาพการสอนปกติ การเสริมสร้างความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา มีประโยชน์และเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.0-4.4) และด้านการไปปฏิบัติตามได้ง่าย อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.4)

3. ผลการศึกษากระบวนการบูรณาการแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมในรายวิชา

ผลการศึกษากระบวนการใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นบูรณาการในรายวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และรายวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลการศึกษากระบวนการใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นบูรณาการในรายวิชาพบว่าในการบูรณาการแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ในรายวิชาต่าง ๆ นั้น สามารถแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงกระบวนการเตรียมการ ช่วงการทำกิจกรรมรับใช้สังคม และช่วงการสรุปนำเสนอและประเมินผลงาน และในทุกช่วงเวลา มีการดำเนินการเรียนการสอนวิชาการต่าง ๆ และการได้ตรงไปพร้อม ๆ กัน

4. ผลการศึกษากการทดลองใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผลการศึกษาการทดลองใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

4.1 นักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมมีคะแนนเฉลี่ยความตระหนักในการรับใช้สังคมหลังการเรียน สูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 นักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการแก้ปัญหาหลังการเรียน สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.3 นักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามการสอนแบบปกติ ทั้งรายวิชาสังคมศึกษา ส 102 และรายวิชาเลือกเสรีภาษาอังกฤษ อ 014 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.4 กรณีศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมมีพัฒนาการด้านพฤติกรรมกรรับใช้สังคมมากขึ้นตามลำดับ ในระหว่างการทดลองสอน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีประเด็นที่นำมาอภิปราย 2 ประเด็นคือ 1) การพัฒนาแบบการเรียนการสอน 2) การศึกษาผลการใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

1. ในด้านการพัฒนาแบบการเรียนการสอนฯ นั้น มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1.1 ผลจากการสร้างแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

1) การพัฒนาแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

แบบการเรียนการสอนนี้ ได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบของแบบการเรียนการสอนทั่วไป จากนั้นจึงวิเคราะห์แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม แล้วจึงวิเคราะห์ สังเคราะห์หลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม จากนั้นจึงสังเคราะห์ องค์ประกอบของแบบการเรียนการสอนทั่วไปกับหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ได้เป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนตามหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม มีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือ เป้าหมาย หลักการและเหตุผล เทคนิคและวิธีการเรียนการสอน บทบาทผู้เรียน บทบาทผู้สอน สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และการประเมินผล หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบรองและองค์ประกอบย่อย ในทุกองค์ประกอบหลักของแบบการเรียนการสอนฯ แล้วจึงสร้างเป็นแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และนำแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปให้ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะนำไปบูรณาการและทดลองสอนในรายวิชา สังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ ในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2) เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ประกอบด้วย การเรียนวิชาการ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม การไตร่ตรอง การประเมินผลและแสดงผลงาน เป็นเทคนิคและวิธีการเรียนการสอนเฉพาะของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เทคนิคและวิธีการสอนของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากขั้นตอนการเรียนการสอน ของเปาโล แฟร์ การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของเดวิด คอรัป เดล์ฟ และคณะ Close up Foundation และบุช ซึ่ง

เป็นขั้นตอนการเรียนการสอนตามแนวคิดของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ได้ผลเป็นเทคนิคการเรียนรู้อัตโนมัติ ซึ่ง เป็นวิธีการเรียนการสอนเฉพาะของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ประกอบด้วย การเรียนวิชาการ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม การไตร่ตรอง และการประเมินและแสดงผลงาน รวมถึงขั้นตอนย่อยของเทคนิคการเรียนรู้อัตโนมัติในห้องเรียน ด้านการเรียนวิชาการคือ ตั้งเข็มทิศ คิครอบคอบ ประกอบกิจ พินิจไตร่ตรอง ตอบสนองและประเมิน อันเป็นกิจกรรมย่อยที่ทำให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคม โดยมีการบูรณาการวิชาการกับกิจกรรมการรับใช้สังคม การทำกิจกรรมรับใช้สังคม การไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ และมีการวัดผลประเมินผล ทั้งในการเรียนวิชาการและกิจกรรมรับใช้สังคม

3) แบบการเรียนการสอน ซึ่งรวมองค์ประกอบด้านเป้าหมาย หลักการและเหตุผล บทบาทผู้เรียน บทบาทผู้สอน สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และการประเมินผล ที่พัฒนาขึ้นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคม

แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดพื้นฐาน จากนักวิชาการและสถาบันวิชาการ ที่นำแนวคิดนี้ไปทดลองใช้ เช่น แนวคิดของ เบฮอร์แมนและคณะ(1998) เดล์ฟและคณะ (1998) สถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา(AAHE) รวมถึงการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบรอง และองค์ประกอบย่อยของแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น จากจากปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ปรัชญาปฏิรูปนิยม เปาโล แฟร์ร เดวิท คอลส์ เบฮอร์แมนและคณะ ไวเกอร์ท เดล์ฟและคณะ ซึ่งได้ผลเป็นองค์ประกอบรองและองค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบหลัก จึงสามารถสรุปได้ว่า แบบการเรียนการสอนนี้ เป็นแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคม ซึ่งมีความแตกต่างไปจากรูปแบบการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคมอื่นๆ เช่น เดล์ฟและคณะ ที่เน้นพัฒนาการด้านจริยธรรม หรือ การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ของ Close up Foundation หรือ สถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาที่เน้นด้านวิชาการ

1.2 แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคมนี้ ส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ในแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้อัตโนมัติ ด้วยการรับใช้สังคมนี้ มีการดำเนินขั้นตอนการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาความตระหนักในการรับใช้สังคม โดยนักเรียนสามารถระบุมุมมองของตนเอง ทำการศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพความต้องการ ปัญหา ทัศนคติและศักยภาพของชุมชน และทำกิจกรรมรับใช้สังคม นักเรียนมีโอกาสใช้ความรู้ ทักษะ ความสามารถของตน ในการแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยการ

ทำกิจกรรมรับใช้สังคมที่สอดคล้องกับการเรียนวิชาการที่นักเรียนเรียนอยู่ ซึ่งเริ่มจากการระบุปัญหา การเลือกประเด็นปัญหาที่ตนเองสนใจ การวางโครงการเพื่อแก้ไข การดำเนินงานตามโครงการ และการประเมินและสรุปผล นอกจากนั้น นักเรียนมีโอกาสนในการไตร่ตรองกิจกรรมการรับใช้สังคม และการเรียนรู้ของตนเอง ด้วยการไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ ในงานวิจัยนี้ นักเรียนทำการบันทึกการเรียนรู้ ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 4 จนถึงสัปดาห์ที่ 12 และมีการสนทนา อภิปรายเกี่ยวกับกิจกรรมการรับใช้สังคมที่นักเรียนทำ ในคาบเรียน ทุกๆสัปดาห์ และนักเรียนมีโอกาประเมินตนเองในทุกสัปดาห์ และแสดงผลงานทั้งในคาบเรียน และในการสรุปโครงการครั้งสุดท้าย ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของดิอวี เปาโล แฟร์ร ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การไตร่ตรองจากการกระทำ และการเรียนรู้จากสภาพสังคมเพื่อทำให้เกิดความตระหนักในบทบาทของตนเองต่อสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ตามแนวคิดของ ไวเกอร์ท(1998) และ Close up Foundation จึงสรุปได้ว่า แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สามารถส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้ ดังที่ได้ระบุไว้ในเป้าหมาย หลักการและเหตุผลของแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

1.3 แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งเสริมบทบาทผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น ปฏิบัติด้วยตนเอง และทำการไตร่ตรอง

ในแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมนี ส่งเสริมให้ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นในการเรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนตั้งแต่การร่วมตั้งจุดประสงค์ในการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน การให้นักเรียนเลือกศึกษาปัญหาของสังคมตามที่ตนเองมีความสนใจ โดยสอดคล้องและเชื่อมโยงกับรายวิชาที่ผู้เรียนเรียนอยู่ ผู้เรียนได้ทดลองนำสิ่งต่างๆที่ตนเองเรียนรู้ ไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง และนักเรียนได้ทำการไตร่ตรองกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการรับใช้สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน ของพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2544 มาตราที่ 24 ที่ต้องการให้จัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นคนดี เก่ง และเป็นสุข ซึ่งในขั้นตอนของแบบการเรียนการสอนนี้ ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปรากฏในบันทึกการเรียนรู้ของกรณีศึกษาว่า “รู้สึกสงสาร ผู้อาวุโสที่ต้องอยู่คนเดียว ท่านเหงา” “ถ้ามีเวลาจะไปเยี่ยมท่านอีก” ส่งเสริมให้เป็นคนเก่ง เห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พัฒนาขึ้น และส่งเสริมผู้เรียนเป็นสุข เห็นได้จากบันทึกการเรียนรู้ของกรณีศึกษาที่บันทึกไว้ว่า “ชอบเรียนสนุกดี ไม่เบื่อ” “ชอบใจมากกับงานที่ตนเองได้ทำ มีทั้งสาระและความสนุกไปในตัว ... สนุกเพราะได้แสดงออก ได้พูดแสดงความคิดเห็น”

1.4 แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

ในองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบรองและองค์ประกอบย่อยของแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ซึ่งจะเห็นได้จาก ผู้เรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่การเรียนวิชาการ ที่ผู้เรียนจะทำตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ความสังเกต ใช้ความคิดไตร่ตรอง ประมวลความคิดรวบยอด และนำเสนอสิ่งที่ตนเองศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมรับใช้สังคม ตามโครงการต่างๆที่นักเรียนจัดทำขึ้น เช่น การเยี่ยมเยียนผู้อาวุโส เพื่อศึกษาความเป็นมาของหมู่บ้าน แล้วจึงนำผลจากการปฏิบัติ กลับมาศึกษา ตั้งคำถามให้นักเรียนเกิดข้อสังเกต ทำการไตร่ตรอง และสรุปเป็นความคิดรวบยอด และนำไปทดลองอีก เป็นวงจรของการเรียนรู้ ซึ่งขั้นตอนต่างๆนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางปัญญา รู้จักการแก้ปัญหา ทำให้เกิดความแม่นยำในเนื้อหาวิชามากขึ้น หรือเป็นการท้าทายให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนมากขึ้น ดังที่กรณีศึกษาที่เรียนด้วยเทคนิคการเรียนรู้อย่างการรับใช้สังคมในรายวิชาภาษาอังกฤษ ได้บันทึกไว้ว่า “อยากท่องศัพท์ อ่านและแปลโดยไม่ต้องดูศัพท์ภาษาอังกฤษ” หรือในรายวิชาสังคมศึกษา บันทึกว่า “ไม่เข้าใจว่า หลายอาณาจักรก่อตั้งขึ้นมาพร้อมๆกัน แต่ทำไมล่มสลายไม่พร้อมกัน” “เรียนรู้ว่า อาณาจักรแต่ละอาณาจักรกว่าจะเจริญมาได้ต้องมีปัจจัยหลายอย่าง ... เหมือนกับหมู่บ้านของเรา” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดิวอี้ ว่า ประสบการณ์จริง ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่จดจำได้ง่ายขึ้น

2. ในด้านกระบวนการบูรณาการแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้อย่างการรับใช้สังคมในรายวิชา มีประเด็นอภิปรายดังนี้

ในกระบวนการนำแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นบูรณาการในรายวิชาภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา พบว่ามีการแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือการเตรียมการ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม และการสรุป แสดงผลงานและประเมินผลงาน โดยดำเนินการเรียนรู้วิชาการและไตร่ตรองไปพร้อมกันนั้น ถึงแม้ว่าการเรียนภาษาอังกฤษเป็นวัฒนธรรมต่างประเทศ แต่ก็สามารถพัฒนาความตระหนักในการรับใช้สังคมซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณค่าวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับความเป็นหนึ่งเดียวกัน ในชุมชน ความสามัคคี การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม และความมีน้ำใจต่อกัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ซึ่งยังคงพบได้ ในชุมชนหมู่บ้านชนบท (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540:73-85) ซึ่งนำมาบูรณาการในเนื้อหาวิชาได้ โดยการเตรียมการอย่างมีระบบของผู้สอน เช่น การเตรียมบทความเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ที่สอดคล้องกับ เรื่องราว หรือปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ตามระดับความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน

ในรายวิชาสังคมศึกษาที่บูรณาการกับเนื้อหาด้านความเป็นพลเมืองดี และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน อาศัยการทำ

กิจกรรมรับใช้สังคม โดยการไปเยี่ยมเยียนผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จึงทำให้การพัฒนาความตระหนักในการรับใช้สังคม เป็นไปได้ง่ายขึ้น เนื่องจากผู้เรียนเกิดความผูกพันกับผู้อาวุโสในชุมชน เห็นความสำคัญของผู้อาวุโส พัฒนาความรัก การรู้สึกใส่ใจต่อผู้อื่น แต่ในบทบาทผู้สอนต้องเตรียมการเพิ่มขึ้นในการพัฒนาด้านทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา การตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์สถานการณ์จากประวัติศาสตร์ ทำทนายให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยการวิเคราะห์ตามระดับความสามารถของผู้เรียน

3. ในด้านการประเมินผลการใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีประเด็นอภิปรายดังนี้

3.1 กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมฯ มีคะแนนความตระหนักในการรับใช้สังคม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 นั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้

การเรียนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมที่พัฒนาขึ้น นักเรียนได้รับภาระงานที่เน้นให้มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง เริ่มจากการระดมชุมชนด้วยตนเอง แล้วดำเนินการศึกษาสภาพของชุมชน ทั้งในความต้องการและปัญหาของชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ประวัติและความเป็นมา เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนและรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ๆ รวมถึงความสนใจที่จะแก้ไขปัญหา ในส่วนที่ตนเองทำได้ โดยใช้ความรู้ที่มี หรือพัฒนาให้มีความรู้เพิ่มขึ้น แล้วนำไปทดลองปฏิบัติจริงด้วยการทำกิจกรรมรับใช้สังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของแพรรี (2000) ซาวัคคิ (1997) มัวร์ชิโอ (1997) เมลโครว์ และออร์ (1995) ที่ว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น จากการสังเกตของผู้วิจัย รวมถึงการสัมภาษณ์ และบันทึกการเรียนรู้ออกของกรณีศึกษาที่มีพฤติกรรมกรับใช้สังคม พบว่า การเรียนการสอนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมนี้ ทำให้นักเรียนต้องทำความรู้จักกับชุมชนของตน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนโรงเรียนหรือชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อนักเรียนทำการศึกษาเรียนรู้แล้ว ก็ทำให้เกิดความผูกพัน มีส่วนร่วมและเมื่อได้ทำกิจกรรมรับใช้สังคมแล้ว ยิ่งทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนมากขึ้น จนถึงกับมีความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นต่อชุมชนของตนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ บัณฑิต จุลาสัย (2528) ที่ระบุไว้ว่า การสร้างสำนึกที่ดีและถูกต้อง ต้องอาศัยการรับรู้ ซึ่งการรับรู้ขึ้นอยู่กับอิทธิพล 3 ประการ คือ ประสบการณ์ที่พบเห็นจะมีผลกระทบโดยตรง ความใส่ใจและการให้คุณค่าต่อเรื่องที่รับรู้ และลักษณะและรูปแบบของการรับรู้ซึ่งต้องการระยะเวลา และยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านสังคมวิทยา ของบุญเทียน ทองประสาน (2531:90) ที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมและจิตสำนึกเป็นด้านหนึ่งของการพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดการเปลี่ยนแปลงของสังคม” จากบทบาทของนักเรียนที่เริ่มด้วยความรับผิดชอบต่อชุมชนเล็กๆของตน เป็นการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงจากปัจเจกบุคคลที่เป็น

หน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาปฏิรูปนิยมที่เน้นการสร้างสรรค์สังคมใหม่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2 กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมฯ มีคะแนนทักษะการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 นั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้

ในขั้นตอนการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมนี้ นักเรียนต้องฝึกฝนการระบุปัญหา สาเหตุของปัญหา แสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหา และทำการสรุปผลการแก้ปัญหา ทั้งของชุมชน และในการเรียนวิชาการ ซึ่งบูรณาการอยู่ในการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมการรับใช้สังคม เช่น เมื่อเกิดปัญหาโครงการไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร นักเรียนก็มาประชุมปรึกษากัน เพื่อหาทางแก้ไข แล้วสรุปแนวทางปฏิบัติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของคอนราต และเฮดิน (1992) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้อย่างมีการรับใช้สังคม มีพัฒนาการในทักษะการคิดในขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ การประเมินและการแก้ปัญหา

3.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สูงกว่าผลการเรียนของนักเรียนที่เรียนตามการสอนปกติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 นั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้

ในการเรียนการสอนด้วยเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมกิจกรรมการเรียนการสอนจะส่งเสริมนักเรียนให้เรียนรู้วิชาการด้วยการบูรณาการกับการทำกิจกรรมรับใช้สังคม ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาความต้องการหรือสภาพของชุมชน และตรงกับความสนใจของนักเรียน เมื่อนักเรียนได้เรียนสิ่งที่ตนเองสนใจ ก็เป็นแรงจูงใจที่ทำให้นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนรู้มากขึ้น อาจส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้

นอกจากนั้น ในกิจกรรมการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนต้องเป็นผู้ปฏิบัติการด้วยตนเอง นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง ทั้งในกิจกรรมวิชาการ และกิจกรรมการรับใช้สังคม เมื่อนักเรียนได้ทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง แล้วนำมาไตร่ตรอง จึงเกิดการเรียนรู้ เป็นการประมวลความคิดรวบยอด แล้วนำความคิดรวบยอดที่เรียนรู้ไปทดลองปฏิบัติในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดเป็นวงจรของการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ ของ เดวิด คอลบ์ ซึ่งอาจส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้เพิ่มขึ้นได้

กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การบันทึกการเรียนรู้อันและการบันทึกการเรียนรู้อาจมีประเด็นว่า นักเรียนต้องการแก้ไขปรับปรุงสิ่งใดบ้างในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเน้นให้นักเรียนแก้ไขความบกพร่องของตนเอง เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง อันอาจส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนเพิ่มขึ้นได้

ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พิจารณาจากผลคะแนนของกรณีศึกษาในรายวิชาภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความหมายด้านผลการเรียนรู้จากการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ของ จิลส์และเอลเลอร์ (1999) ซึ่งนำเสนอในหนังสือเรื่อง "Where's the Learning in Service-Learning" ว่าผลของการเรียนรู้ควรประกอบด้วย 1) การพัฒนาผู้เรียนด้านส่วนบุคคลและความสัมพันธ์กับผู้อื่น 2) ความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ 3) ความรู้สึกมีส่วนร่วม ความใฝ่รู้ และการไตร่ตรอง 4) การคิดวิเคราะห์ 5) การปรับเปลี่ยนมุมมอง และ 6) ความเป็นพลเมืองดี จึงสามารถกล่าวได้ว่า กรณีศึกษามีพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านอื่นๆ นอกเหนือไปจากผลคะแนนจากการทดสอบ เช่น กรณีศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน และผู้ที่ติดต่อด้วย มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น มีความสนใจในการเรียนมากขึ้น มีความสนใจต่อความเป็นมาของชุมชน รู้จักคิดวิเคราะห์ตามระดับอายุของตน และฝึกฝนความเป็นพลเมืองดีตามบทบาทของตน

ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แทรรี (2000) เจฟฟี (1998) พัพ (1999) ชูเมอร์ (1994) ที่พบว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านสติปัญญาสูงขึ้น มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งอาจทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้

3.4 พฤติกรรมการรับใช้สังคม ของกรณีศึกษามีพัฒนาการเพิ่มมากขึ้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้

ในการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม มีขั้นตอนต่างๆที่ทำให้ผู้เรียนต้องให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมรับใช้สังคม แสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางต่างๆในการทำกิจกรรมรับใช้สังคม รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความกระตือรือร้น และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ได้รับประโยชน์ในกิจกรรมรับใช้สังคม ซึ่งในสัปดาห์แรกๆ ของการเรียน ผู้เรียนยังไม่ค่อยเข้าใจการทำโครงการ เมื่อเข้าใจแล้ว จึงให้ความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งโครงการรับใช้สังคมสำเร็จลุล่วงไปตามจุดประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โฮวาร์ด ที่กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ใน Synergistic classroom ว่าเมื่อได้เรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม จะเกิดการเปลี่ยนแปลงจากผู้เรียนที่เป็นผู้รับ (Passive Learner) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น (Active Learner) ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต้องใช้เวลาต่อเนื่อง

นอกจากนั้น พัฒนาการด้านพฤติกรรมการรับใช้สังคมของกรณีศึกษายังสอดคล้องกับ รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านจริยธรรมของ เดล์ฟ และคณะ ที่นำเสนอ ใน 4 ขั้นตอนนั้น ไม่ได้เป็นขั้นตอนที่สำเร็จในทันที แต่เป็นระยะเวลาต่อเนื่องที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสสำรวจกิจกรรมการรับใช้สังคม ในรูปแบบต่างๆ แล้วค่อยๆพัฒนาด้วยการทำความเข้าใจกับประสบการณ์การรับใช้สังคมที่ผู้เรียนสนใจโดยเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น

ทำให้เกิดความตระหนักว่ากิจกรรมการรับใช้สังคมนั้นมีความหมาย มีความสำคัญต่อตนเองอย่างไร จึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรมการรับใช้สังคม รวมทั้งการอภิปราย ค้นคว้า หากคำตอบจากปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับผู้ที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย จนกระทั่งมีการบูรณาการกิจกรรมการรับใช้สังคมเข้าในวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ เวลานาน และต่อเนื่องกันพอควร แม้บางครั้งจะเกิดความท้อถอยบ้าง ดังที่กรณีศึกษาบันทึกว่า “น้อยใจที่เพื่อนไม่ให้ความร่วมมือ” “การทำโครงการเป็นเรื่องยาก... ต้องอาศัยความช่วยเหลือจาก หลายคน” แต่เมื่อโครงการสำเร็จก็เกิดความภาคภูมิใจ ทั้งหมดนี้ เป็นการสอดคล้องกับการส่งเสริม ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของชุมชนที่ตนเองเป็นสมาชิก เกิดความรักความผูกพันกับ ชุมชนของตน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนโรงเรียนหรือชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับนักเรียน ดังที่ เออลิช กล่าวไว้ว่า “เป็นการขยายขอบเขตการเรียนรู้ของผู้เรียน” ให้ออกไปยังสังคมภายนอก

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ในด้านการนำผลวิจัยไปใช้ และการศึกษา ค้นคว้าต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่า แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้ สังคม สามารถส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้นั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ดังนี้

1.1 ครู ผู้บริหาร และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควร สนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ไปใช้ในการเรียนการสอนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 การจัดกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบย่อยของแบบการเรียน การสอนนี้ ครูสามารถเลือกใช้วิธีการและเทคนิคได้อย่างหลากหลาย โดยพิจารณาให้เหมาะสม กับแนวทางการสอนในแต่ละรายวิชาที่นำแบบการเรียนการสอนนี้ไปบูรณาการด้วย

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ เน้นการเรียนการสอนที่ ส่งเสริมบทบาทของผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น ผู้ปฏิบัติ และผู้ไตร่ตรอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ นักเรียนไม่คุ้นเคยมาก่อน ครูจึงควรใช้เวลา ช่วยเหลือ และให้ความสะดวกแก่นักเรียน โดยคำนึงถึง ความแตกต่างของผู้เรียน ทั้งในพื้นฐานความรู้เดิม ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

1.4 ครูที่นำแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ จะต้องตระหนักในบทบาท ของครูซึ่งต้องมีการเตรียมการอย่างเป็นระบบ เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ทั้งในด้ำน การเรียนวิชาการ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารและ

ชุมชน เป็นผู้ประเมินผลทั้งในด้านวิชาการและกิจกรรมการรับใช้สังคม ดังนั้น ก่อนจะนำแบบ การเรียนการสอนนี้ไปใช้ ครูจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนให้ชัดเจน

1.5 ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้ ทั้งจากการเรียน วิชาการและการทำกิจกรรมการรับใช้สังคม ซึ่งจากการบันทึกการเรียนรู้จะทำให้เรียนรู้จักสังเกต การกระทำของตนเอง รู้จักประเมินตนเอง เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง รวมทั้งครูจะเกิดความ เข้าใจในตัวผู้เรียน สามารถให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนผู้เรียนให้พัฒนาศักยภาพของตน ให้ ก้าวหน้าต่อไป

1.6 ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ตรงรื่องด้วยการใช้ศิลปะในด้านต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การตัดปะ หรือการแสดงละคร หรือบทบาทสมมติ ฯลฯ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาความสามารถของตนต่อไป

1.7 ในการใช้แบบการเรียนการสอนนี้ ควรเริ่มจากโครงการเล็กๆ ในรายวิชาที่ครูมีความเชี่ยวชาญอยู่แล้ว ค่อยๆ พัฒนาขึ้น พร้อมกับการสร้างเครือข่ายในการทำ โครงการ โดยหาเพื่อนที่มีความสนใจในเรื่องนี้ แล้วร่วมมือกันพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป

1.8 ในการนำแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ ครูควรใช้เวลาแก่นักเรียน ในการทำความเข้าใจเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม หากนักเรียนไม่มีประสบการณ์ในการทำ โครงการมาก่อน ครูจะต้องให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และเป็นพี่ปรึกษาในการทำโครงการ รับใช้สังคม ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการทำโครงการจนถึงการสรุปผลโครงการ โดยใช้เวลาในการ เตรียมการมากกว่าปกติ เช่น 4-6 สัปดาห์ แล้วจึงปฏิบัติกิจกรรมรับใช้สังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าจะศึกษาค้นคว้าต่อไป ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม สำหรับการส่งเสริมวิธีการเรียนรู้ เช่น วิธีการได้ตรงรื่อง วิธีการประเมินตนเอง

2.2 ควรมีการศึกษา เกี่ยวกับวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ด้วยการรับใช้สังคม เช่น การทำแฟ้มสะสมงาน การประเมินตามสภาพจริง

2.3 ควรมีการศึกษา รูปแบบการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และชุมชน ทั้งในด้านการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของกันและกัน และการส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง โดย การทำกิจกรรมการรับใช้สังคม ในการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

2.4 ควรมีการศึกษาผลการใช้แบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น กับ รายวิชาอื่นๆ นักเรียนระดับชั้นอื่นๆ ตลอดจนตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น การมีประสบการณ์ใน การทำกิจกรรมการรับใช้สังคม ระยะเวลาของการทำกิจกรรมการรับใช้สังคม เจตคติของผู้เรียนต่อ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม ฯลฯ หรือศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรของการนำเอาแบบการเรียนการสอน

ไปใช้ เช่น เจตคติของครูต่อการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ตัวแปรด้านผู้บริหารที่มีผลต่อโครงการ
การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

2.5 ควรมีการศึกษาเพื่อตรวจสอบซ้ำ และพัฒนาแบบการเรียน
การสอนนี้ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น